

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative study) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและการดูแลเด็กที่ป่วยด้วยโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบทางเดินหายใจของมารดาหรือผู้ดูแลเด็ก ชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาคือ มารดาหรือผู้ดูแลเด็กชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงของเด็กอายุ 0-5 ปี ที่ป่วยเป็นโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบทางเดินหายใจใน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ และเข้ารับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลแม่วาง และสถานอนามัยวังผาปูน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งป่วยในช่วงเดือน เมษายน-พฤษภาคม 2546

การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) สืบสารเข้าใจภาษาไทย ยินยอมให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล จากประชากรดังกล่าว โดยเลือกมารดาหรือผู้ดูแลเด็กที่มีเด็กป่วยด้วยโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบทางเดินหายใจที่เข้ารับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลแม่วาง และสถานอนามัยวังผาปูน เก็บข้อมูลระหว่างเดือน เมษายน-พฤษภาคม 2546 จำนวนของกลุ่มตัวอย่างจะขึ้นกับความอิ่มตัวของข้อมูลคือ ข้อมูลที่รวบรวมได้มีความชัดเจนไม่พบข้อสงสัยหรือไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1. แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพ สมรส ระดับการศึกษา ศาสนา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว บทบาทหน้าที่ในครอบครัว
2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมและการดูแลเด็กที่ป่วยด้วยโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบทางเดินหายใจ โดยใช้คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นได้อย่างเป็นอิสระโดยไม่ถูกชักนำด้วยความคิดหรือความรู้ของผู้ศึกษา

3. แบบบันทึกภาคสนาม โดยบันทึกเกี่ยวกับสถานการณ์ขณะสนทนา กิริยาท่าทางของผู้ให้สัมภาษณ์และบันทึกสิ่งที่ได้จากการสังเกตขณะติดตามเยี่ยมบ้านของผู้ป่วย
4. เครื่องบันทึกเสียง

การรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ร่วมกับการสังเกต (observation) การบันทึกภาคสนาม (field note record) ที่โรงพยาบาลแม่วาง และสถานีนอนามัยวังผาปูน ระหว่างเดือน เมษายน – พฤษภาคม 2546 โดยดำเนินงานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้ศึกษาทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่ทำการศึกษา ในด้านลักษณะทั่วไปของชุมชน การประกอบอาชีพ การนับถือศาสนา ข้อห้ามข้อนิยมของประเพณีทั้งโดยทั่วไปและที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความเจ็บป่วย
2. ผู้ศึกษาแนะนำตัวเองต่อหัวหน้างานผู้ป่วยนอก และเจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย โดยชี้แจงรายละเอียดของการศึกษาดังกล่าวเพื่อขอความร่วมมือ
3. ผู้ศึกษาทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างมารดาหรือผู้ดูแลเด็กชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงที่มีเด็กป่วยด้วยโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบทางเดินหายใจ ที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลแม่วาง และสถานีนอนามัยวังผาปูน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
4. ผู้ศึกษาแนะนำตัวต่อผู้ให้ข้อมูล อธิบายให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ และรายละเอียดของการศึกษา แจ้งสิทธิในการตัดสินใจเพื่อร่วมการศึกษา การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลและขออนุญาตใช้เทปบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ เมื่อผู้ให้ข้อมูลยินยอมเข้าร่วมการศึกษาจึงเริ่มดำเนินการสัมภาษณ์
5. การสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่บริเวณชั้นล่างตึกสถานพยาบาล โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลังจากตรวจและรักษาเรียบร้อยแล้ว ทำการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดไว้ ใช้เวลา 30 – 60 นาที ถ้าหากผู้ให้ข้อมูลขอหยุดการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจะหยุดการสัมภาษณ์ในครั้งนั้น พร้อมทั้งสอบถามความสมัครใจในการติดตามไปสัมภาษณ์และสังเกตที่บ้านของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นผู้ศึกษา กลับมาบันทึกข้อมูลหรือถอดเทปในแต่ละวัน พร้อมทั้งวิเคราะห์และตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล หากพบว่าข้อมูลยังขาดความต่อเนื่องหรือไม่ชัดเจน ผู้ศึกษาจะจดคำถามเพื่อติดตามสัมภาษณ์เฉพาะในเรื่องนั้นๆเพิ่มเติม ซึ่งการสัมภาษณ์เพิ่มเติมทำการสัมภาษณ์ที่บ้านของผู้ให้ข้อมูล จำนวนครั้งของการสัมภาษณ์ในผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายพิจารณาจากลักษณะของข้อมูลที่อิมตัว โดยทั่วไปทำการสัมภาษณ์รายละเอียด 2-3 ครั้ง

ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั่วไปนั้น เมื่อผู้ศึกษาได้พบญาติหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้ให้ข้อมูล ผู้ศึกษาทำการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามแผนการดูแลสุขภาพของผู้ให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความตรงกันของข้อมูล

6. การสังเกต ผู้ศึกษามีการติดตามเยี่ยมบ้านของผู้ให้ข้อมูลหลักในรายที่ยินยอม เพื่อจะได้สังเกตลักษณะครอบครัว และความเป็นอยู่ด้านอื่น ๆ ในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น การสังเกตในเรื่องของการให้ยา การดูแลเอาใจใส่ต่อเด็กที่ป่วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล

สำหรับการศึกษารุ่นนี้ ผู้ทำการศึกษาใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) คือ สอบถามจากผู้ดูแลเด็ก สามี และญาติที่ใกล้ชิด เพื่อดูความถูกต้องของข้อมูลจากแหล่งที่ได้ข้อมูลมา หากพบประเด็นที่ขัดแย้งผู้ทำการศึกษาจะซักถามเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจตรงกัน ซึ่งการติดตามสัมภาษณ์และสังเกตที่บ้านทำให้ทราบถึงความแม่นยำและสอดคล้องในคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลและการปฏิบัติจริง และการสอบถามคำถามเดิมซ้ำ เพื่อตรวจสอบความตรงกันในคำตอบที่ได้รับครั้งแรก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ผู้ทำการศึกษาเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นตั้งแต่เริ่มสัมภาษณ์ เมื่อได้คำตอบจากการสัมภาษณ์ครั้งแรกแล้วจะนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป ถ้าข้อมูลไม่อึดค้วก็จะเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปเรื่อย ๆ จนข้อมูลในทุกประเด็นอึดค้ว หลังจากนั้นผู้ทำการศึกษาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำประโยค วลี จากข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมจัดระบบให้เป็นหมวดหมู่ แล้วนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาสรุปหาใจความสำคัญโดยตีความหมายและแยกแยะข้อมูลที่มีความหมายเดียวกัน อยู่ในแนวเดียวกันมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล